

Advies van de Adviesraad Integrale Jeugdhulp m.b.t.

Integrale jeugdhulp en algemene preventie

De Adviesraad nam zelf het initiatief voor dit advies betreffende integrale jeugdhulp en algemene preventie. Het werd besproken op de vergaderingen van 2 juni 2005, 24 november 2005, 2 februari 2006 en 6 april 2006. De Adviesraad schaart zich unaniem achter het volgende advies.

1. Achtergrond en doelstelling van het advies

Zowel in de Maatschappelijke beleidsnota bijzondere jeugdzorg (1999) als in het Strategisch plan van de integrale jeugdhulp (2000) wordt het **belang** onderstreept **van preventie van ‘onwelzijn’ bij minderjarigen en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken**. Bij de verdere uitwerking van het plan werd ervoor geopteerd om het ontwikkelingsproces van ‘integrale jeugdhulp’ te onderscheiden van dat van ‘algemene preventie’.

De AR stelt vast dat de pijler van algemene preventie tot nog toe zeer weinig aandacht kreeg. We wensen met dit advies een stimulans te geven voor de voortgang van de beleidsvoering rond algemene preventie. We onderscheiden daarbij twee sporen:

1. De hefboomen waarover de **integrale jeugdhulp** beschikt om een bijdrage te leveren aan algemene preventie, moeten actief benut en verder ontwikkeld worden. We werken dit spoor uit in de tweede paragraaf.
2. Er is een **globale en interdepartementale aanpak** nodig op het vlak van algemene preventie. We werken dit spoor uit in de derde paragraaf.

De AR beklemtoont dat beide sporen evenwaardig en even belangrijk zijn. We zijn tevens van mening dat **een goede afstemming tussen algemene preventie en integrale jeugdhulp** wezenlijk is om gestalte te geven aan een degelijk algemeen preventiebeleid en aan een integrale jeugdzorg zoals in het strategisch plan wordt beoogd.

2. Hefboomen vanuit integrale jeugdhulp die kunnen bijdragen tot algemene preventie

Preventie en hulpverlening zijn nauw aan elkaar gelinkt. Er bestaat geen discussie over dat **kwaliteitsvolle hulpverlening een belangrijke preventieve waarde** heeft. Door vroegtijdige, vraaggerichte en adequate hulpverleningsinterventies aan individuele cliënten of aan groepen van cliënten kunnen problemen alsnog voorkomen of beperkt worden, kan een herhaling of escalatie van problemen vermeden worden en/of kunnen negatieve gevolgen van problemen verminderd worden.

De AR meent echter dat de integrale jeugdhulp ook beschikt over **hefboomen om een bijdrage te leveren aan algemene preventie** die de individuele hulpverlening overstijgt. We pleiten ervoor om de reeds ontwikkelde en nog te ontwikkelen netwerken (bv. regionale stuurgroepen, netwerken rechtstreeks en niet rechtstreeks toegankelijke hulpverlening) en beleidsinstrumenten (bv. regioplannen) in het kader van de integrale jeugdhulp actief te benutten voor (1) het opnemen van een signaalfunctie ten aanzien van risicofactoren voor

onwelzijn bij minderjarigen en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken en (2) het intersectoraal afstemmen van algemene preventie-initiatieven.

Ad 1: De sectoren en organisaties in de integrale jeugdhulp hebben **een belangrijke signaalfunctie**. Vanuit hun werkzaamheden en directe ervaringen met cliënten hebben zij immers een goed zicht op factoren die het welzijn van minderjarigen en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken belemmeren of bevorderen. Door op een eenduidige en eenvormige wijze gegevens te registreren en te monitoren en door ervaringen in de hulpverlening uit te wisselen, kunnen organisaties in de integrale jeugdhulp risico-analyses maken en een zicht krijgen op de noodzaak of wenselijkheid van preventieve maatregelen ten aanzien van bepaalde problemen. Op basis van systematisch terugkerende probleemervaringen van cliënten kunnen zij wijzen op ontoereikend hulpaanbod of tekort schietende algemene basisvoorzieningen. Deze gegevens vormen een belangrijke bron van informatie voor het algemeen preventiebeleid in een interdepartementale context (zie §3).

Ad 2: Daarnaast ondernemen tal van organisaties in de integrale jeugdhulp **doelgerichte en systematische acties op vlak van algemene preventie**. Volgens de AR is er terzake nood aan **intersectorale afstemming**. We denken onder meer aan:

- het uitwisselen van beschikbare en relevante informatie;
- het organiseren van een regelmatige reflectie over de doelstellingen van de organisaties in de integrale jeugdhulp op vlak van algemene preventie;
- het formuleren van concrete aanbevelingen betreffende de te nemen preventie-initiatieven in de regioplannen en het nastreven van intersectorale afstemming van de preventie-initiatieven vanuit diverse organisaties;
- het systematisch registeren en evalueren van de genomen initiatieven;
- het zichtbaar maken van de werkzaamheden van diverse organisaties in de integrale jeugdhulp op vlak van algemene preventie in de typemodules.

Om beide bovenstaande opdrachten te kunnen realiseren, moeten de organisaties in de integrale jeugdhulp op een nauwe wijze **samenwerken met de basisinstellingen voor minderjarigen en hun leefomgeving** (gezin, onderwijs, jeugdwerk). Dit is noodzakelijk om preventie-initiatieven te laten aansluiten bij de behoeften en belevingswereld van de jongeren en om tot afstemming te komen met preventie-initiatieven vanuit andere sectoren. In die zin zullen de initiatieven vanuit integrale jeugdhulp ook steeds moeten kaderen in het globale en interdepartementale beleid inzake algemene preventie (zie §3).

3. De noodzaak van een globale en interdepartementale aanpak van algemene preventie

De leden van de AR zijn van mening dat algemene preventie met betrekking tot onwelzijn bij minderjarigen en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken diverse beleidsdomeinen raakt, zoals huisvesting, onderwijs, werkgelegenheid, gezondheids- en welzijnszorg, cultuur, sport, jeugd etc. Algemene preventie vergt dan ook een **globale aanpak** die de grenzen van de betrokken beleidsdepartementen overstijgt. De AR pleit voor de erkenning van algemene preventie ten aanzien van minderjarigen en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken als een maatschappelijke verantwoordelijkheid die opgenomen dient te worden binnen diverse beleidsdomeinen. De AR stelt daarom voor om op het niveau van de Vlaamse regering een **interdepartementale cel algemene preventie** op te richten.

Een globale en interdepartementale aanpak van algemene preventie omvat minimaal de volgende opdrachten:

- het **ontwikkelen van een gemeenschappelijk referentiekader** met eenduidige definities en concepten betreffende algemene preventie. Ook in het Jeugdbeleidsplan van de Vlaamse Regering (2002) wordt gewezen op de noodzaak van een visie en een kader betreffende algemene preventie. Verschillende bestaande kaders kunnen daarbij als basis dienen. We denken onder meer aan het internationaal gehanteerde onderscheid tussen primaire ('universal'), secundaire ('selected') en tertiaire ('indicated') preventie (Weissberg & Kumpfer, 2003). Ook Vlaamse onderzoeks- en werkgroepen ontwikkelden kaders voor algemene preventie (Vettenburg e.a., 2003). Ten slotte kan ook het Verdrag van de Rechten van het Kind een referentiekader vormen voor het werken aan algemene preventie (Spiesschaert, 1997).
- het **inventariseren van preventieve maatregelen, methoden en strategieën** in diverse beleidssectoren. Deze kunnen gericht zijn op het versterken van factoren die het welbevinden van minderjarigen en hun gezin bevorderen, of op het voorkomen, verminderen of wegwerken van factoren die hun welbevinden belemmeren. Naast de doelgerichte en systematische preventie-initiatieven, is het tevens van belang een zicht te krijgen op de initiatieven en werkvormen met een 'preventieve waarde' (binnen onderwijs, jeugdwerk, sport, ...).
- het inventariseren van gegevens uit werkveld, onderzoek en participatieve processen m.b.t. **de beleving van preventie-initiatieven en de effecten daarvan door de jongeren zelf**. Dit is van belang om de preventie-inspanningen optimaal af te stemmen op de leefwereld en behoeften van de jeugd.
- het **efficiënt aansturen van preventie-initiatieven**. Deze aansturing omvat de planning en intersectorale afstemming van preventie-initiatieven. Ze dient gebaseerd te zijn op degelijke behoeften- en risico-analyses bij de doelgroep die de noodzaak of de wenselijkheid van bepaalde preventie-initiatieven kunnen verantwoorden. Deze informatie kan aangeleverd worden vanuit verschillende bronnen: basisinstuties voor minderjarigen (onderwijs, jeugdwerk), organisaties in de integrale jeugdhulp (zie de eerder genoemde signaalfunctie), organisaties uit andere beleidssectoren en rechtstreekse participatieprocessen met jongeren en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken.
- het **activeren van bestaande en het ontwikkelen van nieuwe beleidsinstrumenten** om preventie-initiatieven aan te sturen (bv. Vlaamse jeugdbeleidsplan, strategische adviesraden in de verschillende beleidsdomeinen, interministeriële conferenties). Daarbij kan ook de haalbaarheid van een raamdecreet betreffende algemene preventie onderzocht worden. De Intersectorale werkgroep algemene preventie heeft in haar eindrapport reeds krachtlijnen geformuleerd voor een decretale onderbouwing van de algemene preventie m.b.t. jeugd (2002).
- het systematisch **evalueren van de preventie-initiatieven**.

Het spreekt vanzelf dat alle voorgaande opdrachten in nauw overleg met vertegenwoordigers van de minderjarigen zelf, hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken en diverse sectoren en beleidsdomeinen moet gebeuren.

4. Besluit

De AR adviseert concreet:

1. dat het Managementcomité integrale jeugdhulp een stappen- en implementatieplan uitwerkt om de hefboomen die er bestaan in de integrale jeugdhulp om bij te dragen aan algemene preventie verder te exploreren en te activeren.
2. dat de Minister van Welzijn, in overleg met de Minister van Jeugd en de Minister van Onderwijs een initiatief neemt om op het niveau van de Vlaamse regering een interdepartementale cel algemene preventie op te richten, gericht op de uitwerking van een globale en interdepartementale aanpak van algemene preventie.

Referenties

- Spiesschaert, F. (Red.) (1997). *Lettertjes in de soep. Kinderrechten en preventie*. Leuven: Garant.
- Vettenburg, N., Burssens, D., Melis, B., Van Gils, J., Verdonck, D., Walgrave, L., & Goris, P. (2003). *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*. Tielt: Lannoo.
- Weissberg, R.P. & Kumpfer, K.L. (Eds.) (2003). *Prevention that works for children and youth*. Washington: American Psychological Association.